herpy

FIRFISLER

Balearic Lizard

Podarcis lilfordi

Podarcis lilfordi er en kraftig bygd, dagaktiv øgle fra de små øyene rundt Mallorca og Menorca. Den blir 15-20 cm inklusive hale, har svært varierende farger fra svart med blå buk til grønnbrun og lever av insekter, smådyr og litt blomster og frukt. Arten er sky i terrariet og sjelden i hobbyen.

Familie: Lacertidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**15-20 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**8-12 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Klippeterreng og temperert skog og eng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**100 × 50 × 40 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Varmeplass	**40-45 °C**
Temperatur, natt	**15-20 °C**
Luftfuktighet	**40-60 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 3
Vinterhvile	**12-15 °C** 8-12 uker
Kosthold	**Insekter, nektar og små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**12-24 mnd.**
Kullstørrelse	**1-4 egg**
Kull per år	**1-6**
Inkubasjon	**30-43 dager** ved 29-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg A**
IUCN	**Nær truet (NT)**

Om arten

Podarcis lilfordi er en kompakt, kraftig bygd øgle med kort, rundt hode, bred hals og glatte, fine ryggskjell. Kroppen (snute til kloakk) blir opptil ca. 8 cm hos hannene og litt mindre hos hunnene, og halen er knapt to ganger så lang som kroppen, så voksne dyr er vanligvis 15-20 cm til sammen. Hannene er større og tyngre enn hunnene. Ungene er ca. 3 cm (snute til kloakk) ved klekking og har ofte en blågrønn hale.

Fargene er uvanlig variable og avhenger av øya. Oversiden kan være grønnbrun, brun, grå eller nesten helt svart, ofte med lyse eller mørke lengdestriper eller en nettaktig tegning på flankene. Undersiden er hvit, krem, rosa eller hos de mørkeste formene dyplå, særlig på buk og strupe. Over 20 underarter er beskrevet, de fleste fra hver sin øy, og dyr fra forskjellige øyer bør ikke blandes.

Arten stammer fra isolerte øyer med få rovdyr og er derfor mindre redd i naturen enn de fleste øgler, men i terrarier er den vanligvis sky og skremt. Tamme dyr er sjeldne, og håndtering er en belastning. Hannene er territorielle. *Podarcis lilfordi* er nært beslektet med *Podarcis pityusensis* fra Ibiza og Formentera, men de to artene lever på hver sin øygruppe. Navnet hedrer den britiske ornitologen Lord Lilford.

Utbredelse og leveområde

Podarcis lilfordi finnes bare på de mindre øyene og holmene rundt Mallorca og Menorca på Balearene i Spania. Den lever på Cabrera og de mange småøyene i Cabrera-øygruppen sør for Mallorca, på Dragonera og Malgrats utenfor Mallorcas vestkyst og på holmer langs Menorcas kyst, bl.a. Aire, Colom, Addaya og Porros. Hver øy har sin egen bestand med sine egne farger.

Arten har tidligere levd på selve Mallorca og Menorca, men er forsvunnet derfra. Årsaken er innførte rovdyr som katter og tap av leveområde. I dag finnes den bare på de små øyene, og det samlede leveområdet er under 500 km². Den lever ikke på Ibiza og Formentera, hvor *Podarcis pityusensis* er hjemmehørende.

> **Naturlig utbredelse:** Spania.

LEVEOMRÅDE

Podarcis lilfordi lever på lave, tørre og steinete øyer med middelhavskratt, svaberg, sandjord og kystklipper. Mange av holmene har bare lite plantevekst, og dyrene søker ofte føde ved fuglekolonier, hvor det er rester av mat, døde dyr og mange fluer. På Cabrera lever arten også i skog.

Klimaet er mildt og tørt med varme somre og milde vintre. Arten er dagaktiv og soler seg på åpne steiner. De foretrukne kroppstemperaturene ligger på omkring 32-36 °C, og solbeskinte flater på øyene kan nå ca. 45 °C. Dyrene søker skygge midt på dagen om sommeren, og de er aktive store deler av året. De holder ikke noen egentlig vinterdvale, men blir mindre aktive i kalde perioder. Kosten er insekter, edderkopper, snegler og andre leddyr, og dyrene spiser også blomster, nektar, frukt og pollen, så de er med på å bestøve flere plantearter på øyene. Kannibalisme på unger og haler forekommer.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Det finnes bare lite dokumentert kunnskap om stell av *Podarcis lilfordi*, og de fleste tallene er lånt fra nært beslektede øyøgler og fra hold av arten. Klimaet i utbredelsesområdet er varmt og tørt med milde vintre. *Podarcis muralis* og *Podarcis siculus* har nesten de samme kravene til sol, varme og fjellstruktur, og veiledningene for dem kan brukes som supplement.

Et par trenger minst 100 × 50 × 40 cm. Større er bedre, for arten er aktiv og bruker hele gulvarealet. Et utendørs terrarium egner seg godt om sommeren, men det må være dekket av glass, slik at det holder regnet ute og blir varmt og tørt nok. Om sommeren kan en del av glasset på sørsiden byttes ut med nett, slik at dyrene får direkte sol. Buret må være rømningssikkert med fint nett, tett lokk og nedgravd kant.

Innred terrariet med stablede steiner, skiferplater, kork og røtter, slik at dyrene har mange skjul og solplasser og raskt kan gjemme seg. Skjulene må være lette å nå og kunne tørke. Bunnen er grov sand blandet med litt jord. Arten er sky, og et raskt tilgjengelig skjul gjør dyrene tryggere. Hold ett par per terrarium. To hanner sammen gir risiko for kamp, og en hann med to hunner kan stresse den ene hunnen. I paringstiden må det stå en lav beholder med fuktig sand til eggleggingen.

TEMPERATUR

Gradienten er det viktigste. Solplassen skal være 40-45 °C ved overflaten, målt med et infrarødt termometer, og resten av terrariet 22-30 °C om dagen. Dyrene velger selv en kroppstemperatur på omkring 32-36 °C. Bruk en spot over en flat stein, og varm bare opp en del av buret. Da kan dyrene sole seg ute i det åpne, og de blir mer synlige.

Om natten kan temperaturen falle til 15-20 °C. Om vinteren holdes dyrene kjøligere, ved 12-15 °C, og dagslengden senkes til ca. 10 timer. Arten holder ikke noen egentlig vinterdvale i naturen, men en kjølig periode gir en naturlig årsrytme og er sannsynligvis en forutsetning for god formering. Lengden på hvilen er ikke dokumentert, og de 8-12 ukene er et anslag lånt fra andre *Podarcis*. Dyrene fôres sparsomt og holdes tørre og rolige. Frost må unngås.

Faresignaler er dyr som gaper med åpen munn eller ligger flatt og gjemmer seg hele dagen (for varmt), og dyr som ikke kommer frem før sent på formiddagen (for kaldt).

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være moderat: 40-60 % om dagen. Terrariet må kunne tørke helt ut, og stillestående fuktig luft gir hudproblemer og sopp. Tallene er lånt fra nært beslektede *Podarcis*-arter og ikke dokumentert for *P. lilfordi*.

Ha en lav, ren vannskål, og spray lett med vann en gang om dagen, tidlig, slik at alt er tørt om kvelden. Dyrene drikker også dråper fra steiner og planter. Hold en del av bunnen lett fuktig for eggleggende hunner og unger, men uten å gjøre hele terrariet fuktig.

LYS OG UVB

Podarcis lilfordi er dagaktiv og lever i full sol, så terrariet må ha kraftig varme og UVB-lys. Arten hører sannsynligvis til Ferguson-sone 3, med UV-indeks på omkring 3-5 ved solplassen. Tallet er lånt fra *Podarcis muralis* og ikke dokumentert for selve arten. Et T8- eller T5-rør med 10 % UVB, plassert etter produsentens anvisning, er en god løsning. Suppler med et dagslysrør eller en LED-lampe til resten av terrariet.

Dagslengden skal følge årstiden: ca. 10 timer om vinteren og opptil 14 timer midt på sommeren. Endre den gradvis med et tidsur, slik at endringen ikke blir for brå. Utendørs gir solen naturlig UV-lys, men glass og plexiglass stopper UVB, så solbadet må skje gjennom nett. Skift UVB-rør etter produsentens anvisning, vanligvis hvert år.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Podarcis lilfordi er altetende med hovedvekt på insekter og andre leddyr. Fôrdyrene kan være sirisser, gresshopper, fluer, bananfluer, melormer i små mengder, voksmøllarver (i små mengder), edderkopper og skrukketroll. Dyrene tar også nektar, blomster og litt frukt og pollen i naturen, så en liten mengde fruktmos eller nektarholdig fôr nå og da er en god avveksling. Fôret skal være lite, høyst på størrelse med avstanden mellom dyrets øyne.

Voksne dyr fôres annenhver dag med så mye som de spiser på 10-15 minutter. Unger fôres daglig med svært små dyr som bananfluer, spretthaler og små sirisser. Dryss fôret lett med kalk ved de fleste fôringene og med et D3-tilskudd én gang hver 1-2 uke. Hunner som legger mange egg, har et stort kalkbehov, så en skål med sepiaskall eller knust eggeskall bør stå fremme. Vannløselige vitaminer kan tilsettes drikkevannet i små mengder.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Podarcis lilfordi er sky og skremt i terrarier, men også nysgjerrig og aktiv når den føler seg trygg. Dyrene har rykte på seg for å være aggressive mot artsfrender, men to hunner går vanligvis godt sammen. To hanner sammen frarådes, og et par er den sikreste holdformen. Unger kan holdes sammen i små grupper.

Dyrene skal ikke tas opp. De flykter og kaster halen ved stress eller fangst, og halen vokser ut igjen, men endret. Må et dyr flyttes, fanges det i en gjennomsiktig beholder. Raske bevegelser nær terrariet gjør dem mer skremte, og rolige bevegelser og faste rutiner gjør dem gradvis tryggere. Mange dyr blir aldri helt tamme. Arten kan gå sammen med andre øgler av samme størrelse, f.eks. *Podarcis siculus*, men blandede grupper er ikke nødvendige og krever god plass og mange skjul.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene er større og kraftigere, har et bredere hode og sterkere farger og tydeligere lårporer enn hunnene. Hunnene er slankere og mer dempede, og haleroten er tykkere hos hannene. Unger kan ikke kjønnsbestemmes sikkert.

Podarcis lilfordi blir kjønnsmoden omkring 1 år gammel, og hunner legger ofte allerede det første året. De beste resultatene kommer når hunnene er fullt utvokste og i godt hold. Dyrene yngler i mange år, og fruktbarheten faller først omkring 10-årsalderen. Dyr i fangenskap blir altså minst 10 år gamle; den øvre grensen er ikke dokumentert, og 12 år er et anslag. Mange egg er ubefruktede, ofte mer enn halvparten. Årsaken er ikke avklart, men lav genetisk variasjon hos øybestandene er en mulig forklaring.

PARRING

Paringstiden ligger om våren og i forsommeren. Hannen jager hunnen, biter henne i halen eller flanken og holder fast under paringen. En kjølig periode etterfulgt av økende dagslengde setter formeringen i gang, og så lenge dagslengden øker, fortsetter hunnene å legge egg. Hold hunnen fôret og med mulighet til å trekke seg tilbake fra hannen, slik at hun ikke blir stresset.

Hunnene kan være paringsvillige gjennom hele eggleggingstiden. Ett par per terrarium er den sikreste holdformen, og en hann med to hunner krever et stort terrarium.

EGGLEGGING OG KULL

Kullet er vanligvis 1-4 egg, og i fangenskap opptil 6. Eggene er store i forhold til dyrets størrelse og veier i gjennomsnitt ca. 0,6 g. I naturen legger hunnene opptil 3 kull i året. I fangenskap er det 1-6 kull, vanligvis 2-3, med ca. 3 ukers mellomrom. De fleste eggene legges i april, men eggleggingen kan begynne allerede i februar og vare til begynnelsen av juni.

Hunnen graver et hull i fuktig sand og dekker til eggene. Terrariet må ha en lav beholder med minst 10 cm lett fuktig sand. Hunner som ikke finner et egnet sted, kan bli eggbundne. Tegn er en tydelig oppblåst, slapp hunn som ikke spiser. Hun må da til veterinær. Egg som ikke blir funnet, tørker lett ut, så terrariet bør kontrolleres daglig i sesongen.

INKUBASJON

Grav eggene forsiktig opp, og legg dem i en lukket beholder med lett fuktig vermikulitt, perlitt eller kokosfiber med et lokk med små hull. Merk toppen av eggene, og ikke vend dem. Eggene må ikke ligge i vann, og de må ikke tørke ut.

Ved 29-30 °C klekkes de fleste eggene etter 30-43 dager, men spredningen er stor, fra 26 til 65 dager. En rugemaskin med termostat holder temperaturen jevn, og temperaturen skal ikke over 30 °C. Svinger temperaturen mellom dag og natt, blir rugetiden mye lengre, opptil 65 dager. Ubefruktede egg faller sammen og mugner, mens befruktede egg holder seg hvite og faste.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er ca. 3 cm (snute til kloakk) ved klekking og må straks i et eget terrarium, fordi de voksne spiser både unger og haler. Et lite terrarium på ca. 50 × 30 × 30 cm med skjul, solplass og UVB passer for et kull de første månedene. Unger på samme alder kan gå sammen i små grupper, og aggresjon er sjelden i den alderen.

Første fôr er bananfluer, spretthaler og svært små sirisser, senere små gresshopper og skrukketroll. Gi mat daglig, dryss med kalk, og gi kraftig UVB-lys, slik at det ikke oppstår skjelettsykdom. Del terrariet i en litt fuktigere og en tørr ende. Små og svake unger holdes våkne og fôret den første vinteren.

Helse og vanlige feil

Det finnes bare lite dokumentert kunnskap om sykdommer hos *Podarcis lilfordi*. De typiske problemene er de samme som hos andre *Podarcis*:

- Skjelettsykdom (metabolsk skjelettsykdom) ved for lite UVB og kalk. Dyrene blir slappe, har bløte kjever og deformerte bein.
- Munnråte (infeksjon i munnen), særlig ved stress og for lav temperatur.
- Midd på huden og i øyekrokene. Alle nye dyr må i karantene.
- Innvollsorm og andre parasitter, særlig hos dyr fra naturen.
- Eggbinding hos hunner uten egnet sted til eggleggingen.
- Hudskifteproblemer og soppinfeksjoner ved vedvarende fukt.
- Bittsår og tapt hale ved stress og kamp mellom hanner.

Spiser et dyr ikke på mer enn en uke utenfor den kjølige perioden, er slapt, hovent eller har vanskelig for å bruke bena, må det til en veterinær med erfaring med krypdyr.

Les mer: Karantene og hygiene Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.